

Р Е Ц Е Н З И Я

Проф.д-р Веселин Илиев Бояджиев

На дисертационния труд „Оценка на въздействието на кохезионната политика като инструмент за оптимизиране на регионалното развитие на страните от Европейския съюз“ на редовния аспирант Христо Пламенов Доков към катедра Регионална и политическа география към Геолого-географския факултет на СУ“Св.Кл.Охридски“ за получаването на образователната и научната степен Доктор по научна специалност 01.08.02-Икономическа и социална география/Регионално развитие/

Биографични данни за докторанта

Асп.Доков е роден на 24.09.1982г. През 2005г завършва бакалавърския курс на специалност Туризм в СУ. За периода 2005-2008г завършва пълния курс на магистърска степен по Регионална и политическа география в едноименната катедра на Университета. През това време /2007г/ преминава през 6-месечна специализация в университета на гр.Кьолн, Германия. За периода 2010-2013 следва редовна докторантура след спечелен конкурс. Като част от следването преминава през 6-месечна специализация в университета на гр.Виена, Австрия.

По време на следването в различните степени Доков работи в няколко туристически агенции като координатор по рурални проекти, участва в реализацията на европейски регионални политики.

Има три научни публикации в престижни сборници и списания, две от които са на английски език.

Спечелил е три стипендии-в България, Германия и Австрия-което е помогнало в много голяма степен за повишаване на учебно-изследователската му квалификация.

Участва в 5 конференции и курсове в България и Австрия. Член е на две НПО и на Факултетния съвет на Геолого-географския факултет.

Изпълнявал е точно указанията на научния си ръководител: доц.д-р Марин Русев. Отчислен е с право на защита на 1.02.2013г

Анализ на дисертацията

Актуалност на темата. Изборът на тема заслужава двойно одобрение. Първо,- защото по принцип всеотричаното ни изоставане прави полезно всяко научно съчинение за Европейския съюз/ЕС/, второ,-изследването е по изключително важен за страната проблем, в който България се разглежда като част от ЕС.

Обем и структура на дисертацията. Текстът на страниците е над традиционния обем. В него има нагледни материали, които трябваше да се дадат като приложения отзад. Тук-там има нужда от правописна редакция. Планът е логичен и ясен. Единствено в заглавието на втората глава има ненужно повторение при понятията „еволуция“ и „реформиране“ .

Много полезен е списъкът на съкращенията. Съдържанието на трета глава няма раздели за социалната и териториалната кохезия, а в текста те са дадени като съществени съставни на процесите на сближение.

Приложенията са изпълнени на много високо техническо равнище и точно допълват съдържанието. Използват се аналитично, а не само като помощно съдържание.

Авторефератът отговаря на всички изисквания и точно отразява дисертацията.

Литературният апарат е построен точно и структуриран правилно.

Конкретните количествени показатели за дисертацията са следните: Съдържа увод/5стр/, четири глави, съответно развити в 43, 46, 80 и 19 страници, както и заключение от 7 страници. 49-те приложения обилно подпомагат текста. Литературният апарат се използва в текста и отразява широката и в същото време задълбочената подготовка на дисертанта.

В увода авторът формулира обекта и субекта на изследването като набляга на ефектите от кохезионната политика, но всъщност разглежда нейната „вътрешност“. Основната цел се покрива със субекта/предмета/, докато в това отношение заглавието е много по-ясно. Основните/съставните/ задачи са добре формулирани. Те поставят един интересен въпрос: каква е разликата между пропорциите и как се определят диспропорциите в териториалните отношения? В цялата работа съвсем свободно се използват изрази като „неравенства“ и „диспропорции“. Не е ясна каква е парадигмата на териториалното развитие? Поставянето на тези въпроси показва „теоретичното самочувствие“ на дисертанта и повдига рязко „дената“ на дисертацията.

Първа глава е поставена и озаглавена съвсем на място. Тя е необходимата териториална основа и показва, че идеята за кохезия не е изначална, а се ражда в резултат на задълбочаване на регионалните различия между страните на началния ЕС. Тук трябва да дадем положителен отговор на въпроса дали дисертанта познава направеното преди него в българската наука. Умело той схваща общото и различното между писаното от неговите български и избраните за цитиране чужди колеги. Избира за основни понятията конвергенция и дивергенцията и правилно ги използва в различните им разновидности. Единствения пропуск тук е поземлената рента, която е част от теоретичната основа на науката при разглеждане на територията. Същото е и при едностранчивото представяне на географската наука. Моделите при трудовите миграции и конвергенцията за 3.Европа и Япония са различни. Спорно е, че „миграцията е скъп и изискващ време процес“/с.16/. Анализът е на много високо аспирантско равнище и обяснява обстановката, в която се ражда идеята за кохезията в западноевропейското общество. За да избегне споменатото вече неясно съдържание на пропорциите и диспропорциите Доков умело използва „неутралното“ понятие неравенство. В хронологичен план се разглежда идеята за организацията на територията след фон Тюнен. При икономическите неравенства се разбира, че равенството е средно аритметично на % на населението спрямо който и да е друг показател?

В заглавието на втора глава понятието за реформа можеше да отпадне. При основаването си днешния ЕС е лявоцентристка организация и е нормално специална банка да финансира развитието на слабите региони. И до днес в Испания работи

кооперативната Каха рурал. Кохезията като политика идва по-късно, особено след началото на общата регионална политика през 60-те и 70-ти години. Придвижването към политическия център на замогваща се Европа е добре уловено на стр.60 и 61. Правилно се анализира началното разбиране за кохезията при прехода от Европейския пазар към ЕИО. Тук, например в 2.1.2, можеше да се ограничат теоретичните разсъждения, тъй като те се отнасят към икономиката и регионалната политика. Доков механично е приел официалната лексика за „селските райони“ и логично му е убягнала тематиката за рурализма, въпреки че тя става все по-актуална. Още през 60-те години на миналия век при французите рурализмът се явява наследство след Тюнен, партньор и опонент на безкритичната урбанизация. Рурализмът не е секторна, а регионална политика. Доказателство за доброто разбиране на развитието на западния регионализъм е появата на Комитета за регионите. Идеята за него е на държави като Испания и Германия, които не са унитарни. От тук е и съпротивата на другите национални правителства към лозунга „Европа на регионите“. Авторът добре се ориентира и при използване на „близки“ понятия като кохезия и конвергенция. Читателят добива ярна и пълноценна представа за развитието на кохезионната политика в ЕС. След краха на Лисабонската стратегия в Европа 2020 вече се пише за растеж, а не за конвергенция или кохезия като крайна цел.

Глава трета е значително по-обемна от всички други. Това е правилно, защото в нея трябва да се направи качествена оценка на кохезията. Много добре е уловена смяната на парадигмата на междудържавното общуване /ЕК-държава/. Същественото е доколко се спазва включването и на регионалните власти от NUTS2, При 3.1.3/стр.111/ са пропуснати LAU при европеизацията на регионалната политика. Сполучливо се цитира германската конституция/с.112/, но защо не се съпостави с българската, в която няма жизненото равнище на гражданите.

Писаното на стр.114, че френските *raus* и испанските *comarcas* са нови понятия показва, че има пропуски в четената литература. Те са така типични, както общината в България се използва като основно местно понятие. Друг е въпросът дали съдържанието им отговаря на задачите. Доков правилно се отнася критично към желанието за децентрализация и можеше да се подпомогне с примерите за Каталуня и Шотландия, където /с.115/ желанието за автономия прелива вече в желание за самостоятелност. Дескриптивните подходи наблягат на феноменологията, на уникалността. Техните резултати са непредвидими. Как да се измери трудолюбието, например. Колективите от стр.125-6 пишат за по-късни периоди на ЕС, от тези в раздел 3.2.2. Авторите отбягват да анализират правилно подредените от автора понятия диспропорции, неравенства, различия. На стр.132-134 зависимостите според автора са регресионни, но според мен са корелационни. Същото се отнася и към фигурите от № 16.

Авторитетно и подробно Доков доказва, че ефектът от политиките на конвергенция се колебае от слабо положителен до отрицателен, т.е. върти се около нулата.

Дисертацията можеше да спре до тук и като край да се даде едно кратко обобщение. Доков обаче продължава нататък, създавайки и доказвайки своя ЕКОСИП. Той е една статистическа проба за заявяванията на европейските политици. Дали

появата по-късно на социалната и на териториалната кохезия не идва за да прикрие нереализираната икономическа кохезия? Авторът има всички доказателства, но мълчи. Показва зрелост и такт, но и бъдещи възможности за доразвитие. Опитът да се създаде и реализира ЕКОСИП е поредният опит в нашата география да се създаден нов индекс. От математическа гледна точка аз се съмнявам, тъй като индексът не се състои от агрегирани подиндекси. Ако приемем, че общата кохезия се състои от някакви други, то индексът трябва да работи и за общия и за съставните индекси. Ще дам пример със злополучният индекс на човешкото развитие. Една група „специалисти“ за да усвоят едни пари изобретиха измерването на индекса на общинско равнище. Писах срещу това безумие и когато бях подкрепен от математици, тези разработки вече спряха. Същата картинка е с регионалния БВП. Сред като БВП е част от системата на националните сметки как да се слезе на по-ниско равнище. По същество ЕКОСИП потвърждава изводите на автора от предишните текстове и аз го приемам затова.

Четвърта глава правилно е ориентирана към близкото бъдеще. Споделям критичното отношение на дисертанта към регионалната политика на ЕС и към Програмата 2020. Например за ниския дял на средствата, заделени за кохезия. Така и междудържавните и вътрешнодържавните различия растат. Дали обаче в кохезионната политика има дилема „ефективност-равенство“/стр.184/? Доков правилно засяга връзката между териториалните неравенства от една страна, и другите,-например икономическите,-от друга. Големият пропуск на регионалните документи е липсата на връзка с руралната политика, която е регионална. Дисертантът правилно вижда липсата на овластяване на поддържащите регионални равнища. Разгледаната отчасти в края „транспортна кохезия“ е добре представена, но само с чужди мнения.

Последните десет реда от страница 198 са най-краткото заключение, и много сполучливо. Заключителният раздел след това го повтаря в разширен вариант. Приемам го изцяло. Отговаря на изложението и ако читателят прочете само официалното заключение, той ще придобие пълноценна представа за дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Пред нас е една много успешна докторска дисертация. Написана е с вещина и страст. Дисертантът работи успешно и благодарение на своите качества и на дейността на своя научен ръководител сполучливо е развил тезата си. Приемам изцяло крайните му изводи и споделям неудовлетворението от досегашната кохезионна и регионална политика на ЕС. Строежът на дисертацията е изпълнен точно, демонстрирано е сполучливото самостоятелно използване на много и модерни методи на изследване. С тази дисертация нашата географска наука отбелязва крачка напред. Приемам предложените приноси, още повече те не подлежат на промяна. Отбелязваните слабости са нормални за дисертацията на един млад и многообещаващ колега. В дисертацията има достатъчно възможности и резерви да разширение и допълнение. **Аз съм „за“ присъждането на Христо Доков на академичната степен „Доктор“ и призовавам колегите от научното жури да ме подкрепят.**

10.03.2014г

София

рецензент:.....

Проф.д-р Веселин Илиев Бояджиев